

Izdots ikgadējais OECD ziņojums par izglītību

Publicēts: 17.09.2021.

2020. gadā Latvijā 55% sieviešu 25-34 gadu vecumā bija ar iegūtu augstāko izglītību, salīdzinot ar 34% viņu vienaudžu vīriešu, savukārt vidēji visās OECD valstīs šis īpatsvars bija 52% jaunu sieviešu un 39% jaunu vīriešu vidū, secināts Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) [izglītības pārskatā](#) "Education at a Glance 2021", kas Latvijā prezentēts piektdien, 2021. gada 17. septembrī. Ziņojums, kas ik gadu nāk klajā septembrī, ir labs instruments izglītības politikas veidotājiem un īstenotājiem, lai mērītu un vērtētu izglītības sistēmas attīstības tendences un izaicinājumus.

Vienlīdzīgu iespēju nodrošināšana

Šī gada OECD ziņojuma caurviju temats ir vienlīdzīgas iespējas izglītībā – pārskatā sniegti dati gan par dzimuma noteiktajām atšķirībām iegūtās izglītības rādītājos, gan tajos rādītājos, ko nosaka sociālekonomiskais un migrantu statuss. Arī turpmākās septiņgades izglītības attīstības mērķi aktualizē pasākumus, kas vērsti uz iekļaujošas izglītības pieejas ieviešanu un atbalstu ikviena izaugsmei, paredzot nepieciešamā atbalsta un pedagoģiskā personāla nodrošināšanu, atbalsta pasākumus remigrējošo, migrantu un romu bērniem, mācību pārtraukšanas risku identificēšanu un pasākumus risku mazināšanai.

OECD ziņojums atklāj, ka 2020. gadā Latvijā 55% sieviešu 25-34 gadu vecumā bija ar iegūtu augstāko izglītību, salīdzinot ar 34% viņu vienaudžu vīriešu, savukārt vidēji visās OECD valstīs šis īpatsvars bija 52% jaunu sieviešu un 39% jaunu vīriešu vidū. Starp visām OECD valstīm vēl lielāks nekā Latvijā sieviešu ar augstāko izglītību pārsvars šajā vecuma grupā ir tikai Lietuvai un Igaunijai.

Būtiskas ir dzimumu atšķirības augstākās izglītības studentu sadalījumā pa studiju jomām. Sievietes lielākajā daļā OECD valstu ir nepietiekami pārstāvētas dabaszinātņu, tehnoloģiju, inženierzinātņu un matemātikas (STEM) jomās. 2019. gadā OECD vidēji

26% jaunuzņemto studentu inženierzinātnēs, ražošanā un būvniecībā un 20% informācijas un komunikāciju tehnoloģijās bija sievietes. Latvijā sievietes pārstāvēja 23% jaunpienācēju inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības studiju programmās un 20% informācijas un komunikācijas tehnoloģiju studiju programmās.

Augstākās izglītības absolventu monitorings rāda, ka Latvijā STEM jomas absolventu nodarbinātība un ienākumi vidēji ir vieni no augstākajiem salīdzinājumā ar citu studiju jomu absolventu nodarbinātību un ienākumiem. Izglītības un zinātnes ministrijas ieskatā digitālā pratība ir izglītības politikas caurviju elements – tā ir klātesoša mācību saturā, un to palīdz nodrošināt skolu infrastruktūra un skolotāju kompetences. Tas ļaus apgūt digitālo pratību vienlīdz labi gan zēniem, gan meitenēm, paverot arī turpmāko izglītības un karjeras ceļu informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomā meitenēm ne mazākā mērā kā zēniem.

Līdztekus nākamajos septiņos gados paredzēts akcentēt sociālo dimensiju kā izglītības politikas daļu, piemēram, veidojot sociālo stipendiju fondu augstākajā izglītībā. Tas ir aktuāli Latvijai, kur pēc OECD ziņojuma datiem 31% no izdevumiem augstākajai izglītībai ir privātie izdevumi. Tas ir tuvu vidēji 30% OECD valstīs.

Būtisks priekšnoteikums vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanai un ar sociālekonomisku statusu saistītu izaicinājumu kompensēšanai vai risināšanai ir skolas vadības profesionalitāte. Arī Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.-2027. gadam izglītības iestāžu vadības kapacitātes stiprināšana ir viens no būtiskiem pasākumiem efektīvas izglītības sistēmas un resursu pārvaldības nodrošināšanai.

Covid-19 pandēmijas ietekme

OECD ziņojums aptver dažādu ar Covid-19 pandēmiju saistītu aspektu analīzi. Viens no aspektiem, kam pievērsta uzmanība, ir jaunieši, kuri nav iesaistīti nedz izglītībā, nedz nodarbinātībā. Dati rāda, ka, neskatoties uz Covid-19 ietekmi uz nodarbinātību, pandēmijas pirmajā gadā lielākajā daļā OECD valstu 18-24 gadus veco jauniešu īpatsvars, kuri nav iesaistīti nedz izglītībā, nedz nodarbinātībā, būtiski nepalielinājās. Šo jauniešu īpatsvars OECD valstīs vidēji pieauga no 14,4% 2019. gadā līdz 16,1% 2020. gadā. Savukārt Latvijā šo jauniešu īpatsvars 2019. gadā bija 10,9%, kas 2020. gadā pat nedaudz samazinājās līdz 10,7%. Tas varētu liecināt, ka līdzšinējie pasākumi jauniešu, kuri nestrādā un nemācās, prasmju attīstīšanai un iesaistīšanai izglītībā ir sekmīgi. Viens no šādiem pasākumiem ir iniciatīva "Proti un dari". Arī nākamajā septiņgadē ir paredzēti pasākumi jauniešu, kas nemācās un nav nodarbināti, aktīvai iesaistei un prasmju pilnveidei.

Izdevumi uz vienu skolēnu

Ziņojumā ir salīdzināti valsts izdevumi izglītībai. Formālajai izglītībai, sākot no sākumskolas līdz augstākajai izglītībai, 2018. gadā Latvija tērēja 4,1% no iekšzemes kopprodukta, kas ir par 0,8% mazāk nekā OECD valstīs vidēji. Jāņem vērā, ka OECD formālās izglītības definīcija neietver, piemēram, interešu izglītību, kurai Latvijā tiek paredzēti resursi no valsts un pašvaldībām. Eurostat dati, kas ietver arī izdevumus līmeņos nedefinētai izglītībai, rāda, ka Latvija izglītībai 2018. gadā kopumā tērējusi 5,8% no iekšzemes kopprodukta.

Kapitālie izdevumi (nekustamais īpašums, aprīkojums, infrastruktūra) Latvijai joprojām ir salīdzinoši augsta izglītības izdevumu daļa. Pamatizglītībā un vidējā izglītībā tie ir 17% no visiem izglītības izdevumiem, un tas ir par 9 procentpunktiem virs OECD vidējiem 8%. Augstākajā izglītībā Latvija kapitālajiem izdevumiem tērēja 17% no visiem augstākās izglītības izdevumiem, kas ir vairāk, salīdzinot ar 11% OECD vidēji. Jaunajā plānošanas periodā Izglītības un zinātnes ministrija finansējumu plāno vairāk ieguldīt informācijas tehnoloģiju aprīkojumā un ar to saistīto prasmju attīstībā, atbilstoši jaunajam izglītības saturam skolās.

Pedagogu atalgojums

Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.-2027. gadam kā vienu no svarīgākajiem mērķiem izvirza pedagogu attīstības, noturības, atbalsta un motivācijas, tai skaitā konkurētspējīga atalgojuma, jautājumus. Ar mācībspēkiem saistītais mērķis pamatnostādnes ir finansiāli ietilpīgākais. Arī OECD ziņojums sniedz starptautiski salīdzināmus datus par skolotāju darba apstākļiem un atalgojumu. Šobrīd starptautiskā salīdzinājumā Latvijas skolotāju algas nav augstas. Tomēr ziņojums atklāj, ka pilnu slodzi un vairāk (30 līdz 40 stundas nedēļā) strādājoši skolotāji Latvijā saņem relatīvi lielāku atalgojumu, nekā vidēji nodarbinātie ar augstāko izglītību, kas Latvijā snieguši ziņas par savu atalgojumu Eiropas Savienības Darbspēka apsekojuma ietvaros. Šāds salīdzinājums rodas, jo vidējais

visu strādājošo atalgojums tiek rēķināts kā mediāna, kas matemātiski veido mazāku algas apmēru pēc absolūtajām vērtībām, savukārt, skolotāju atlīdzība ir rēķināta kā vidējais aritmētiskais pilnu slodzi strādājošiem, kas paaugstina šo mērījumu. Līdz ar to, salīdzinot abus lielumus, skolotāju vidējais atalgojums (aritmētiskais vidējais) pārsniedz visu strādājošo vidējo atalgojumu (mediānu).

Kā minēts OECD ziņojumā, 2019. gadā sievietes Latvijā pārstāvēja 90% jaunuzņemto studentu izglītības jomā - nozarē, kurā tradicionāli dominē sievietes. Latvijā vīrieši pārstāv 16% skolotāju visās izglītības pakāpēs, salīdzinot ar vidēji 30% OECD valstīs. Izglītības un zinātnes ministrijas ieskatā, pedagogu atalgojuma sistēmas sakārtošana sekmēs sieviešu un vīriešu līdzsvarotāku pārstāvniecību pedagoga profesijā.

OECD ziņojums "Education at a Glance" piedāvā Latvijas politikas veidotājiem un īstenotājiem iespēju analizēt faktorus, kas ietekmē valsts mērķdotācijas apjomu pedagogu darba samaksai (*angļu valodā - salary cost*) uz vienu izglītojamo, un, piemēram, ļauj izdarīt pieņēmumu, ka izmainot vienu no būtiskiem skolotāju algas pašizmaksu veidojošiem faktoriem – skolēnu skaita attiecību uz vienu skolotāju – un tuvinot to OECD vidējai proporcijai, var ievērojami palielināt skolotāju algas Latvijā. Piemēram, izmantojot OECD datu modeli un OECD vidējo skolēnu skaita attiecību uz vienu skolotāju pamatzglītības posmā, kas ir 12,8 skolēni (pretstatā Latvijas rādītājam, kas ir 9 skolēni uz vienu skolotāju), ir iespējams novērtēt, ka šādā gadījumā varētu kāpināt skolotāju algas apmēru līdz 42%, pat pie nemainīga pedagogu darba samaksas mērķdotācijas apjoma.

Dalība starptautiskos pētījumos

Dalība starptautiskos izglītības pētījumos ir viens no pasākumiem, ko ministrija īsteno, lai sasniegtu Izglītības attīstības pamatnostādnes definēto mērķi veidot ilgtspējīgu un efektīvu izglītības sistēmu un tās resursu pārvaldību.

Ziņojums "Education at a Glance" katru gadu tiek sagatavots OECD Izglītības sistēmu indikatoru programmā un Latvijas dalība tajā attīsta un stiprina izglītības politikas veidotāju un īstenotāju stratēģisko, analītisko un datu izmantošanas kompetenci. Latvijas dalība OECD Izglītības sistēmu indikatoru programmā notiek ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu projektā Nr. 8.3.6.1/16/l/001 "Dalība starptautiskos izglītības pētījumos".

Latvijas izglītības sistēmas attīstības mērķi ir noteikti šovasar valdībā apstiprinātajās Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021. – 2027. gadam. Kā izglītības attīstības lielais mērķis ir noteikta kvalitatīvas izglītības iespēju nodrošināšana visiem Latvijas iedzīvotājiem. Tas ļaus veicināt ikviena cilvēka potenciāla attīstību un īstenošanu mūža garumā, veidos spēju mainīties un atbildīgi vadīt pastāvīgās pārmaiņas sabiedrībā un tautsaimniecībā. Šī mērķa sasniegšanai noteikti rīcības virzieni, uzdevumi un politikas rezultātu rādītāji. Daudzi no pamatnostādnes noteiktajiem politikas rezultativajiem rādītājiem sakrīt vai sasaucas ar OECD ziņojumā iekļautajiem indikatoriem.

Pasākuma prezentācijas

 [Education at a Glance](#)

 [Latvija](#)

 [Latvia](#)

 [Skolotāju atalgojuma un to ietekmējošo faktoru starptautiskais salīdzinājums](#)

 [Izglītības kvalitāte un gads COVID 19 ietekmē Latvijā](#)

 [Vispārējās un profesionālās izglītības kvalitātes izvērtējums](#)

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA

Eiropas Sociālais
fonds

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T N Ē

Papildu informācijai [↗](#)

Aivis Majors, projekta komunikācijas koordinators,

Izglītības un zinātnes ministrijas Politikas iniciatīvu un attīstības departaments, 67047925, avis.majors@izm.gov.lv

<https://www.izm.gov.lv/lv/jaunums/izdots-ikgadejais-oecd-zinojums-par-izglitibu>